

20554

Eraisiku osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest.

H. Kristal.

Kui seadus *expressis verbis* ei määritle eraisiku osavõtu karistatavust ametialasest intellektuaalsest võltsimisest, siis sõltub selle küsimuse lahendus eeskätt sellest, kas ametialane intellektuaalne võltsimine on antud kriminaalõiguse-süsteemis eridelikt sõna kitsamas mõttes või mitte: kui ei, kui ametialane intellektuaalne võltsimine on vaid võltsimise kvalifitseeritud või koguni privilegeeritud juhtum, siis jääb eraisiku-osalise karistamisel probleemiks veel ainult see, kas antud seadustikus karistuse suurust tingivad isikulised omadused ja vahekorrad, antuna ühes osalises, mõjustavad teise osalise karistust, sest sellest oleneb, kas eraisikut-osalist karistada ametialast intellektuaalset võltsimist käsitleva §-i või vastava üldparagraafi alusel. Kui aga ametialane intellektuaalne võltsimine on eridelikt, siis sõltub eraisiku-osalise karistatavus edasi sellest, kas kõrvalise isiku osavõttu erideliktist käsitatakse antud kriminaalõiguse-süsteemis süütegelse, karistatava osavõtuna või mitte.

Et ka NS-s ja KrS-s eraisiku osavõttu ametialasest intellektuaalsest võltsimisest otseselt ei määritleda, siis tuleb siingi, seda probleemi NS ja KrS seisukohast käsitlevas kirjutises, lähtuda küsimusest, kas ametialane intellektuaalne võltsimine esineb NS-s ja KrS-s erideliktina või mitte, mis omakord eeldab eridelikti mõiste täpsamat määritlust.

I.

• 1. Eridelikti määritletakse tavaliselt süüteona, mis tegijana eeldab teatava kvalifikatsiooniga isikut¹. See määritus pole aga täppis, sest see hõlmab ka need süüteod, milles

¹ Vrd. Liszt-Schmidt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, Sechszwanzigste Auflage, Berlin 1932, lk. 182, 333, 334; Edmund Mezger, Strafrecht, München 1931, lk. 418, 451; Max Ernst Mayer, Der allgemeine Teil des deutschen Strafrechts, Zweite unveränderte Auflage, Heidelberg 1923, lk. 94, 412.

tegija erilised isikulised omadused tingivad ainult karistuse suuruse, mitte aga karistatavuse üldse, seega süüteod, mis kujutavad vaid isikuliste omaduste alusel kvalifitseeritud või privilegeeritud juhtumeid.

Viimaste puhul tõusetub eriprobleemina ainult see, kas need, vaid karistuse suurust tingivad, isikulised omadused mõjustavad neid omadusi mitteomavate osaliste resp. vahendliku tegija karistust. Ei tõusetu aga nende süütegude puhul spetsiifilised eridelikti probleemid: kas on erilise kvalifikatsiooniga tegijat eeldavast süüteost võimalik, esiteks, karistatav osavõtt ja, teiseks, vahendlik toimepanek isiku poolt, kes vastavat kvalifikatsiooni ei oma. Need küsimused tõusevad ainult nende süütegude suhtes, milles tegija erilised isikulised omadused ei mõjusta ainult karistuse suurust, vaid tingivad karistatavuse üldse. Seepärast on täpsam piirata eridelikti mõistet süütegudega, mille karistatavuse tingivad erilised, seaduses otseselt fikseeritud või seadusest järeldatavad omadused tegijas². Ses mõttes käsitatakse eridelikti ka käesolevas kirjutises³.

Eridelikti tuleb hoida lahus nn. omakäelisest süüteost⁴: eridelikti juures on toimepaneku võimalus piiratud teatava liigi isikutega, kes aga seda süütegu võivad toime panna ka vahendlikult, ka kõrvalise isiku kui vahendi abil⁵; omakäeliste juures aga ümberpöörduvalt: tegijana arvestatavate isikute kogu pole piiratud, kuid süütegu saab toime panna ainult oma isikus, mitte aga vahendlikult⁶.

Nagu tähendatud, on võimalik eridelikti vahendlik toime-

² Sellep., niivõrt, kui seadus otseselt ei fikseeri tegijana meesisikut, pole käsitatav erideliktina vägistamine, sest selle karistatavuse tingivad mitte omadused tegijas, vaid ainult teatava hüvise, sugulise vabaduse, rikkumine vägivaldse suguühenduse teel. Vrd. Mezger, op. cit., lk. 419.

³ Selliselt piiratuna käsitab eridelikti näit. Hippel, Deutsches Strafrecht, Berlin 1930, II Bd., lk. 482.

⁴ Eigenhändiges Delikt, vt. Mezger, op. cit., lk. 417 jj.

⁵ Valitsev seisukoht. Vt. näit. Liszt-Schmidt, op. cit., lk. 331; Mezger, op. cit., lk. 432; Max Ernst Mayer, op. cit., lk. 376.

⁶ Vt. Mezger, op. cit., lk. 417; Liszt-Schmidt, op. cit., lk. 334. Omakäelise süüteona käsitatakse näit. vaelevandumist — ei saa vanduda valet teise suuga. Aga mõistagi on võimalik kihutamine resp. kaasaitamine omakäelisele süüteole. Delicta carnis kohta vt. Mezger, op. cit., lk. 419; ka Tagantsev, Russkoe ugolovnoe pravo, Lektsii, S.-Peterburg, 1902, I, lk. 737.

panek tegija kvalifikatsiooniga isiku poolt, olgugi kõrvalise isiku kui vahendi abil. Kuid ei ole võimalik vastupidine — eridelikti vahendlik toimepanek kõrvalise isiku poolt, olgugi et vahendina esineb vastava kvalifikatsiooniga isik, sest erideliktile on oluline see, et teatavad omadused on seotud just nimelt tegijaga, süüdlasega, mitte aga teoga⁷. Seepärast ka tegelikult kaastegijana esinevat kõrvalist isikut käsitatakse, eeldusel, et eraisiku osavõtt erideliktist on karistatav, mitte kaastegijana, vaid kaasaaitajana⁸.

2. Intellektuaalse võltsimise olu moodustavad kaks elementi: esiteks formaalselt õige ja ehtis dokument ja teiseks sellise dokumendi tõele mittevastav sisustamine⁹.

Dokumendi sisustajana on käsitatav eeskätt muidugi isik, kes õigustatud või kohustatud koostama dokumenti, olenemata sellest, kas on ta ise ühtlasi sisu määraja või mitte; kuid dokumendi sisustajana on käsitatav ka see isik, kes küll pole dokumendi formaalne koostaja, kuid on õigustatud või kohustatud määrama dokumendi sisu.

Vastavalt sellele on formaalselt õige ja ehtsa dokumendi vale sisustamine mõeldav kahel kujul: esiteks, vale sisustamisena isiku poolt, kes õigustatud või kohustatud koostama dokumenti, s. o. intellektuaalne võltsimine sõna olulises mõttes; teiseks, vale sisustamine isiku poolt, kes õigustatud või kohustatud ainult määrama dokumendi sisu. Viimast eriliiki intellektuaalsest võltsimisest üldises mõttes nimetatakse käesolevas kirjutises *quasi* intellektuaalseks võltsimiseks.

Esimesse neist, intellektuaalsesse võltsimisse sõna olulises mõttes, kuulub eriliigina ka ametialane intellektuaalne võltsimine, s. o. formaalselt ehtsa ja õige dokumendi tõele mittevastav sisustamine koostaja poolt¹⁰.

⁷ Valitsev seisukoht. Vt. Mezger, op. cit., lk. 417 jj., 420; Liszt-Schmidt, op. cit., lk. 333; Eberhard Schmidt, Die mittelbare Täterschaft, teoses Festgabe für Reinhard von Frank, Tübingen, 1930, II Bd., lk. 130.

⁸ Vt. Mezger, op. cit., lk. 421 jj.

⁹ Sellisel üldisel kujul määritleb intellektuaalset võltsimist näit. Garraud, Traité théorique et pratique du droit pénal français, 3-e édition, Paris, 1922, tome IV, lk. 120, 121.

¹⁰ Vrd. Tagantsev-Jakobi, Ugolovnoe uloženie 22 marta 1903 g., Riga, 1922, lk. 938, 939, 940; Žizilenko, Podlog dokumentov, S.-Peterburg, 1900, lk. 715 jj.; Frank, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche

NS käsitleb ametialast intellektuaalset võltsimist § 362-s, koos muu ametialase võltsimisega. NS ei määritle ametialast intellektuaalset võltsimist, vaid loendab üksikuid kasuistlikke juhtumeid¹¹. Sellest § 362 loendist aga järeldub, et kas NS eristab muust ametialasest võltsimisest eriliigina intellektuaalse võltsimise, mõistes selle all ametlikkude dokumentide valesisustust neid koostava ametliku isiku poolt. Kuid peale § 362 käsitleb NS-s ametialast intellektuaalset võltsimist veel rida paragraafe, sisaldades norme, mis osalt täiendavad § 362 loendit¹², osalt privilegeerivad § 362 karistust teatavates tingimustes¹³, osalt aga kujutavad lihtsat kasuistlikat¹⁴. Siinesitatud mõttes käsitab ametialast intellektuaalset võltsimist ka KrS, andes sellest üldise määratluse § 628.

Erideliktina on ametialane intellektuaalne võltsimine käsitatav antud õigussüsteemis siis, kui asjaolu, et intellektuaalse võltsimise (mõeldud on siin kui ka järgnevas intellekt. võltsimine sõna olulises mõttes) paneb toime ametnik, esineb selle teo karistatavust ja mitte vaid karistuse suurust tingivana. Selle esimeseks eelduseks on, et intellektuaalne võltsimine, s. o. formaalselt ehtsa dokumendi valesisustamine, eraisiku poolt, ei esineks antud õigussüsteemis süüteona, täpsamalt, et ametialane intellektuaalne võltsimine ei esineks kvalifitseeritud või privilegeeritud või lihtsalt kasuistliku eriteokoosseisuna intellektuaalse võltsimise üld-teokoosseisust; teiseks see, et ta samal ajal ei esineks eriteokoosseisuna võltsimise üld-teokoosseisust, kui selline mõeldav, või mingist igaühe poolt toimepandavast võltsi-

Reich, Achtzehnte Auflage, Tübingen 1931, lk. 766 jj.; Olshausen, Kommentar zum Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, Berlin 1927, II Bd., lk. 1874 jj.; Garraud, op. cit., IV, lk. 121, 122.

¹¹ NS § 362 loendab järgmisi ametialase intellekt. võltsimise juhtumeid: 1) väljamõeldud tunnistaja avalduse esitamine; 2) valetunnistajate avalduste fikseerimine; 3) akti koostamine äraolija nimel; 4) akti koostamine vanema kuupäevaga; 5) tõe täielik või osaline varjamine ametlikus dokumendis; 6) väljamõeldud faktide või teadvalt valede andmete paigutamine akti; 7) ärakirja andmine olematust aktist; 8) ebaõige ärakirja andmine olevast aktist. — Kõik muud juhtumid, mida § 362 loendab, ei moodusta intellektuaalset võltsimist.

¹² Näit. §§ 460, 468, 1300, 834, 461 II lõige jt.

¹³ Näit. §§ 364 II lõige, 946 I lõige jt.

¹⁴ Näit. §§ 418, 946 II lõige, 1441 II lõige jt.

mise eriliigist. Ainult neil eeldustel võib rääkida ametialasest intellektuaalsest võltsimisest kui erideliktist.

Aga ka siis, kui ametialane intellektuaalne võltsimine on käsitatav erideliktina ja kui seejuures on antud kõrvaliste isikute mittekarakteristatavus erideliktist osavõtus, ka siis võib veel eraisikute karistamine formaalselt ehtsa ametliku dokumendi valesisustamises teataval määral võimalik olla ja nimelt *quasi* intellektuaalse võltsimisena ametlikus dokumendis. Tuleb seepärast selitada ka küsimust, kas ja missuguses ulatuses tunneb kehtiv õigus *quasi* intellektuaalset võltsimist, eriti sellist võltsimist ametlikus dokumendis.

3. Ametialane intellektuaalne võltsimine poleks käsitatav erideliktina kõigepealt siis, kui kehtivas õiguses leiduks võltsimise üld-teokoosseis, mis teiste võltsimise erijuhtumite kõrval hõlmaks ka ametialase intellektuaalse võltsimise kas privilegeeritud või kvalifitseeritud või lihtsalt kasuistliku juhuna. Kuid sellise üld-teokoosseisuna nüüdisaja seadusandlus võltsimist ei tunne¹⁵. Esiteks ei tunne seadusandlus võltsimist ühe erilise hüvise alusel moodustatud süüteona. Sel juhul esineks võltsimine mingi hüvise, näit. tõe, kahjustamise resp. ohustamise — tõe kahjustamine resp. ohustamine ükskõik mis viisil moodustaks siis võltsimise olu¹⁶. Ei tunne seadusandlus võltsimist ka vaid teoviisi läbi iseloomustatud üld-teokoosseisuna mitte, erilise, kõiki *immutatio veritatis* juhtumeid hõlmava tegevusdeliktina¹⁷. Võltsimine, tõele mittevastava esitamine tõepärasena, esineb nüüdisaja seadustikes rea kasuistlikkude, eeskätt võltsimisviisi ja eseme läbi individualiseeritud, teatavaid õigushüviseid ohustavate või kahjustavate tegevusdeliktidena¹⁸. Siis aga ka teatava võltsi-

¹⁵ Vrd. näit. Garraud, op. cit., IV, lk. 2 jj.

¹⁶ Selline võltsimise üldteokoosseis oleks analoogiline näit. surmamisega: nagu igasugune, ükskõik millisel viisil põhjustatav surmamine on käsitatav — muidugi süü ja seadusvastasuse eeldusel — surmamisenä, nii iga, ükskõik millisel viisil toimepandav tõe kahjustamine oleks sel juhul käsitatav võltsimisena.

¹⁷ Vanema õiguse kohta vt. Žižilenko, op. cit., lk. 373 jj.; Garraud, op. cit., IV, lk. 4 jj.

¹⁸ Näit.: häbistavate, tõele mittevastavate asjaolude avaldamine teise isiku kohta — kui süütegu vastu; valetunnistus — kui süütegu õigusemõistmise vastu; väärtpaberite ja rahamärkide võltsimine — kui süütegu üldsuse ja riigi majanduslikkude huvide vastu jne. — Vrd. näit. Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 875, 876. — Seepärast ei õnnestugi ka teoorial

misese läbi individualiseeritud, kuid samal ajal kõige mitmekesisemaid õigusühiseid ohustada võiva süüteoliigina — dokumentide võltsimisena. See on süütegude liik, mida ühest küljest iseloomustab teoviis — *immutatio veritatis*, teisest küljest see materiaalne ese, milles see moonutus teostatakse — dokument.

Dokumendi¹⁹ kui juriidiliselt relevantsete faktide tõenduseks määratud kirjutise võltsimisega muudetakse või hävitatakse senised või luuakse uued õigusliikude suhete alused või luuakse seks konkreetne või ka abstraktne hädaoht. Järelikult võidakse võltsimisega kahjustada või ohustada nii üldsuse kui üksikisiku kõige mitmekesisemaid õiguslikult kaitstud hüviseid²⁰. Seetõttu kaotab dokumentide võltsimine üksikuid süüteoliike tavaliselt konstitueeriva tunnuse — kahjustatava või ohustatava hüvise ühtluse, moodustades ühe terviku ainult teoviisis antud iseärasuste läbi²¹.

Aga dokumentide võltsimisenagi ei esine võltsimine ühe

määritella võltsimist erilise süüteoliigina ühe ja seejuures just võltsimisele spetsiifilise hüvise alusel. Kõik sellesuunalised katsed ebaõnnestuvad seetõttu, et võltsimisele spetsiifilistena käsitatavad hüvised — õigus tõele, avalik usaldus, õigusliikluse julgeolek — on seks liiga ebamäärased ja avarad, paljusid teisi süütegusid ja isegi kriminaalõiguslikult irrelevantseid tegusid iseloomustavad, et neid võiks käsitada spetsiifilisena, konstitueerivana ühe süüteoliigi suhtes. Vt. lähemalt Žižilenko, op. cit., lk. 449 jj., 475, 501 jj.; Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 909 jj., 874.

¹⁹ Vrd. Žižilenko, op. cit., lk. 563; Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 911 jj.; Poznõšev, Osobennaja tšast russkago ugolovnago prava, izd. 3-e, Moskva, 1912, lk. 428.

²⁰ Vt. Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 877 jj., 910.

²¹ Seepärast kuulub dokumentide võltsimine süütegude liiki, mille kohta Liszt tähendab, et need on „durch die Art, insbesondere durch das Mittel, nicht durch den Gegenstand des Angriffs gekennzeichneten Verbrechen“, iseloomustades neid lähemalt järgmiselt: „Indem der Staat diese Handlungen mit Strafe bedroht und dadurch eine Gruppe eigenartiger Vergehungen schafft, stempelt er nicht etwa neue, bisher nicht vorhandene oder nicht geschützte Interessen zu neuen Rechtsgütern, sondern er vervollständigt die Rüstkammer der Waffen zum Schutze längst vorhandener und längst, wenn auch ungenügend, geschützter Interessen.“ Vt. Liszt-Schmidt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, Fünfundzwanzigste Auflage, Berlin 1927, lk. 457, vt. ka lk. 739—740. Vrd. ka Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 909 jj. Dok. võltsimist kui süütegu õigusliikluse julgeoleku ja usaldatavuse vastu määritlevad näit. Frank, op. cit., lk. 607; Ludwig Ebermayer, Urkundenfälschung, lk. 418, teoses Festgabe für Reinhard von Frank, Tübingen, 1930, II Bd. lk. 418.

ühtlase, kõiki võimalikke dokumentide võltsimisjuhtumeid hõlmava teokoosseisuna, vaid rea, võltsimisviisiga individuaalseeritud teokoosseisude näol. Nii ka meie NS-s ja KrS-s. Neis, nagu üldiselt nüüdisaja kriminaalseadustikes, esineb dokumentide võltsimine peamiselt kolme tähtsama eriliigina.

Esimese liigi moodustab dokumendi võltskoostamine²²: süüteo olu moodustab siin see, et koostatav dokument näidatakse sugenevana mitte tõeliselt koostajalt, vaid teiselt isikult resp. asutiselt, s. o. dokumendi koostamine teise isiku või asutise nimelt. Eeskujuliku selgusega määritleb seda võltsimist ametlikkude dokumentide suhtes NS, mille § 294 järgi see on „sostavlenie podložnõh... offitsialnõh bumag ot imeni... sudebnõh i pravitelstvennõh mest ili natšalstv, ili utverždennõh zakonami obštšestvennõh utšreždenii“²³.

Teise liigi — dokumendi võltsimine sõna kitsamas mõttes, dokumendi ebastamine²⁴, s. o. juba oleva dokumendi muutmine, nii, et tekib kujutlus, nagu omaks dokument algusest peale teissugust sisu kui see, mis tal tõeliselt oli; sisu muutmisega antakse dokumendile tõendusvahendi tähendus selliste faktide suhtes, mille tõenduseks ta polnud määratud, või võetakse talt see tähendus faktide suhtes, mille tõenduseks ta oli määratud²⁵. Ametlikkude dokumentide ebastamist eraisikute poolt käsitleb NS peamiselt § 294 II osas ja ametnikkude poolt peamiselt § 362-s. NS määritleb seda võltsimisviisi kui „podtšistki, popravki ili inõja izmenenija“

²² „Fälschliche Anfertigung einer Urkunde“, „izgotovlenie poddelnavo dokumenta“, KrS § 409 jt. järgi — „dokumendi järeletegemine“. Mõiste kohta vt. Ebermayer, op. cit., lk. 425 jj.; Olshausen, op. cit., II Bd., lk. 1505; Frank, op. cit., lk. 608; Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 937; Poznõšev, op. cit., lk. 429; Žižilenko, op. cit., lk. 686 jj., 715.

²³ Ametliku dokumendi võltskoostust käsitleb NS-s veel rida teisi paragraafe, nagu näit. §§ 975, 976 — objekti alusel privilegeeritud juhtumeid käsitlevad, § 834 — kvalifitseeritud juhtumeid käsitlev, siis puhtkasiustlikud §§ 1414, 1406, 1441 II lõige jt. Eradokumentide võltskoostust käsitlevad § 1160 — vekslivõltskoostust, § 1690 I lõige — notariaalsete aktide ja § 1691 testamendi võltskoostust; sesse liiki arvatakse ka §§ 1696, 1694. Vt. Žižilenko, op. cit., lk. 687 jj., 704. — KrS-s on eradokumentide võltskoostuse, järeletegemise, põhi-teokoosseis antud § 409, koos ebastamisega; ametliku dokumendi võltskoostamise ja ebastamise põhi-teokoosseisud § 410-s.

²⁴ Verfälschung, peredelka nastojaštšavo dokumenta, KrS § 409 järgi — dokumendi ümbertegemine.

²⁵ Vt. Ebermayer, op. cit., lk. 425; Žižilenko, op. cit., lk. 708 jj.

(§§ 294, 1690) või kui „perepravki i podtšistki“ (§§ 361, 362, 1406) või kui „izmenenie nastojaštših dokumentov“ (§§ 1412, 1416, 1414) või määritleb seda veel konkreetsemalt, nagu näit. § 975-s — „izmenit imja“, „izmenenie... sroka ili mestoprebõvania“.

Neile kahele nn. materiaalsele võltsimist moodustavale võltsimisliigile pole oluline dokumendi sisu vastavus või mittevastavus tõele: materiaalsele võltsimist ei loo ainuüksi dokumendi sisu moonutamine ja teda ei kõrvalda dokumendi sisu ehtsus. Materiaalsele võltsimisele on oluline vaid dokumendi formaalse ehtsuse moonutamine²⁶.

Kolmanda dokumendivõltsimise liigi moodustab intellektuaalne võltsimine, s. o., nagu nägime, formaalselt ehtsa ja õige dokumendi sisu võltsimine. Intellektuaalset võltsimist tunnevad NS ja KrS peamiselt vaid eespool-käsiteldud ametialase intellektuaalse võltsimise näol. Ei tunne aga ei NS ei ka KrS üldist intellektuaalse võltsimise teokoosseisu²⁷, mis hõlmaks igasuguse formaalselt ehtsa dokumendi valesisustuse. Ainult võrdlemisi kitsas ulatuses esineb NS-s formaalselt ehtsa dokumendi valesisustus eraisiku poolt karistatava intellektuaalse võltsimisena ja nimelt kui „zavedomo nepravilnoe ložnoe izloženie v vödannõh ot pravitelstva gornopromõšlennõh ili inõh zavodskih knigah zapisi podležaštših gornoi podati iskopaemõh“²⁸. Pisut avaramas, kuid siiski küllalt kitsas ulatuses tunneb intellektuaalset võltsimist eraisikute poolt toimepandava süüteona KrS, käsitades sellena: 1) teadvalt vale tunnistuse väljaandmist tervisliku seisukorra kohta riigi või omavalitsuse teenistuses mitteseisva arsti poolt (§ 413); 2) tõele mittevastavalt sisustatud dokumendi kinnitust tunnistaja poolt, kui selline kinnitus oli seaduslikult nõutav (§ 414 p. 2); 3) seaduse põhjal peetavate kauba- raamatute resp. kaubaarvete valesisustamist (§ 414 p. 3). Põhimõtteliselt aga on dokumendi valesisustus eraisiku poolt, kes õigustatud dokumenti koostama, karistatamatu tegu; küll

²⁶ Olshausen, op. cit., II. lk. 1499; Ebermayer, op. cit., lk. 428; Zižilenko, op. cit., lk. 708 jj.; Garraud, op. cit., IV, lk. 120; Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 937.

²⁷ Vrd. ka Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 940; Zižilenko, op. cit., lk. 724.

²⁸ NS § 598.

võib ta teatavatel tingimustel olla karistatav kui kelmus või kui usalduse kuritarvitus jm.²⁹

Kaks esimest dokumendi võltsimise liiki, võltskoostamine ja ebastamine, erinevad teineteisest esiteks sellega, et võltskoostamine kujutab endast uue, ehaehtsa dokumendi koostamist, uue, kuid ebaehtsa objekti loomist, ebastamine aga juba olemasoleva ehtsa moonutamist; teiseks sellega, et esimesel juhul pole mõeldav tegijana dokumendi tõeline autor, küll on see võimalik aga teisel juhul.

Viimane, intellektuaalne võltsimine, erineb kahest esimesest sellega, et eeldab dokumendi formaalset ehtsust; võltsimise olu moodustab siin aga just see, mis esimese kahe juures on ebaoluline: dokumendi sisu moonutamine, tõele mittevastavate andmete paigutamine sellesse; sellest järeldeb ühtlasi, et intellektuaalne võltsimine eeldab tegijana paratamatult dokumendi koostajat. Need on olulisemad erinevused dokumendi võltsimise üksikute liikide vahel.

Ühine kõigile kolmele on vaid võltsitav ese — dokument. Teoviis ise, võltsimine, esineb aga kolmel niivõrt individuaalsel kujul, et ükski neist ei kata ega asenda osaliseltki teist. Selle tulemuseks on kolm, üksteisest teravalt erinevat dokumentide võltsimise liiki.

See tähendab aga seda, et NS-s ja KrS-s intellektuaalne võltsimine resp. ametialane intellektuaalne võltsimine ei esine erijuhuna mõnest võltsimise eriliigist, ei ole sisulises seoses ühegagi neist. Ja ühtlasi nägime, et nad ei tunne ka üldist intellektuaalse võltsimise teokoosseisu, mis hõlmaks ametialast intellektuaalset võltsimist.

Eeltoodu põhjal võime konstateerida, et NS-s ja KrS-s on antud kõik eeldused ametialase intellektuaalse võltsimise käsituseks erideliktina, ja nimelt: 1) NS ja KrS ei tunne sellist intellektuaalse võltsimise üld-teokoosseisu, mis hõlmaks ametialast intellektuaalset võltsimist kvalifitseeritud või privilegeeritud või ka lihtsalt kasuistliku juhtumina; 2) samuti puudub neis kõiki võltsimise erijuhtumeid hõlmav võltsimise üld-teokoosseis ja 3) ametialane intellektuaalne võltsimine ei kujuta endast eri-teokoosseisu mingist ka eraisikute poolt toimepandavast dokumentide võltsimise eriliigist, s. o. võltskoostamisest ja ebastamisest.

²⁹ Vrd. Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 910.

4. On siiski väidetud vastupidist — kehtiva õiguse suhtes. On väidetud, et NS § 362 sisalduval ametialasel intellektuaalsel võltsimisel on sisuline ühtlus § 294 sisalduva võltsimisega ametlikus dokumendis. Sellele seisukohale asus 1873. a. Vene Riiginõukogu, kellele järgnes hiljemini ka Vene Senat³⁰. Otsusega 2. veebruarist s. a. asus sellele seisukohale ka Riigikohus³¹. Nii Senat kui ka Riigikohus viitavad oma otsustes Riiginõukogu 1873. a. 4. novembri arvamisele, milles § 294 ja § 362 vahekorra kohta tähendatud, et „i ta i drugaja statja predusmatrivajut odno i to že prestuplenie, a imenno podlog v offitsialnom dokumente, a ne v tšastnom pisme ili bumage, s tem liš razlitšiem, tšto pervaja presleduet vinovnoh v tom tšastnoh, a poslednjaja dolžnostnoh lits“³². Sellega tunnistatakse täiesti ebaolulisteks, mittearvestatavateks seaduses *expressis verbis* fikseeritud erinevused võltsimise teoviisis ja ainuoluliseks võltsimise liigituse võltsitava eseme — dokumendi alusel. On tõsi, et NS liigitab dokumentide võltsimise võltsimisobjekti järgi kahte suurde liiki: võltsimiseks ametlikus ja võltsimiseks eradokumendis. Aga selle kõrval, üksiku objekti võltsimise piirides eristab ta, nagu nägime, teoviisiga individualiseeritud, üksteisest teravalt erinevaid võltsimisliike. Viimastele ei omista Riiginõukogu mingit tähtsust, vaid asub seisukohale, et ametlikkude dokumen-

³⁰ Vt. Senati selet. 1882/40, 1891/17, 1894/20, 1906/9. Põhimõtteliselt samal seisukohal asub Senat ka oma 1916/4 seletuses: „litsa, sodeistvovavšija prestupleniju, liš v tom slutšae ne podležat otvetstvennosti, esli utšinennoe imi ne sostavljaet samostojatelnavo prestupnavo dejanija, t. e. „esli ono juriditšeski ne možet bõt utšinenno imi“ — „kogda tšastnoe litso... sklonilo služaštšavo k sostavlenuju offitsialnavo akta so vkljuštšeniem v onõi zavedomo ložnoh... svedenii, ... ono javljaetsja utšastnikom v soveršenii podloga offitsialnavo akta, za kakovoe dejanie... dolžno podležat toi ze otvetstvennosti, kotoroi ono podležalo bõ za edinolitšnoe, bez sodeistvija dolžnostnovo litsa, soveršenie materialnavo podloga offitsialnavo akta.“

³¹ Vt. Riigikohtu krim.-osak. toimetus 1933/1.

³² Tsiteeritud Žižilenko, op. cit., lk. 725 järgi; selle seisukoha aktsepteerib ka Kann, Kas eraisikute osavõtt ametialastest intellektuaalsetest võltsimistest on kehtiva Nuhtlusseaduse järgi karistatav?, „Õigus“ 1932, nr. 3, lk. 116—117; eitavalt suhtub Riiginõukogu seisukohasse, viidates materiaalse võltsimise erinevusele intellektuaalsest, Žižilenko, op. cit., lk. 725—726; vastu on ka Issajeff, Eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest kehtiva Nuhtlusseadustiku järgi ei ole karistatav, „Õigus“ 1932, nr. 9, lk. 400 jj.

tide võltsimine on NS-s antud üldise, kõiki võimalikke võltsimisviise hõlmava teokoosseisuna ja seda ametlikkude kui ka eraisikute suhtes. Kui see Riiginõukogu väide teataval määral paikapidav võib olla ametliku dokumendi ebastamise suhtes, sest see esineb nii § 362-s kui ka § 294-s, siis ei mingil tingimusel aga § 362-s antud ametialase intellektuaalse võltsimise ja § 294-s antud ametliku dokumendi võltskoostuse ning ebastamise suhtes. Erinevuste eitamine ametialase intellektuaalse võltsimise ja eraisiku poolt toimepandava ametliku dokumendi võltskoostamise ning ebastamise vahel ja nende katmine üldise *immutatio veritatis* mõistega on kitsama normi asendamine uue, laiemaga. Ja kui seda teeb kohus, siis on see *nullum crimen, nulla poena sine lege* põhimõtte kõrvaleheitmine ja kohtu asumine seadusandluse teele. Seepärast, veel kord, ametialane intellektuaalne võltsimine on NS-s — ja, nagu nägime, ka KrS-s — käsitatav ainult erideliktina.

5. Kuid, nagu eespool nägime, eraisikute kaastegevus formaalselt ehtsa ametliku dokumendi valesisustamisel pole mõeldav ainuüksi osavõtuna ametialasest intellektuaalsest võltsimisest, vaid ka nn. *quasi* intellektuaalse võltsimisena — seda niivõrt kui eraisik on kohustatud või õigustatud määrama, kas täielikult või osaliselt, ametliku dokumendi sisu. Iseseisva süüteona võib see võltsimisdeliikt hõlmata mitte ainult need juhtumid, kus dokumendi formaalne koostaja pole teadlik asjaolude valelikkuses, vaid ka need, kus ta selles teadlik on³³, s. t. ka juhtumid, mis sisult kujutavad kaasaaitamist; ei hõlmaks aga selline *quasi* intellektuaalne võltsimine kihutamist niivõrt kui see pole ühenduses dokumendi sisustamiseks määratud avaldustega.

Mis puutub NS, siis ei tunne see *quasi* intellektuaalse võltsimise üld-teokoosseisu, ka mitte ametliku dokumendi võltsimise ulatuses, vaid ainult üksikuid kasuistlikke ja nimelt järgmisi, dokumendiliikidega piiratud juhtumeid: *quasi* intellektuaalset võltsimist notariaalselt koostatavates dokumentides³⁴; tõe le mittevastava avalduse tegemist abielluvate

³³ Vrd. näit. Weismann, *Ürkundenfälschung*, koguteoses *Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts*, Besonderer Teil, VII Bd., lk. 373 jj., eriti lk. 375; Žižilenco, op. cit., lk. 726—727.

³⁴ NS § 1690, vrd. Žižilenco, op. cit., lk. 722.

vanuse või abiellumiseks nõutava loa olemasolu kohta³⁵, abiellumisaktile allakirjutamist tunnistaja poolt, kes teadis, et mõlemad või üks abiellujaist on juba abielus³⁶, ja, lõpuks, *quasi* intellektuaalsed võltsimist perekonnaseisuaktides³⁷. Ja sama kitsas ulatuses tunneb seda võltsimist ka KrS³⁸. Seejuures tuleb nii NS kui KrS järgi *quasi* intellektuaalne võltsimine arvata antuks, olenemata sellest, kas vastava akti formaalne koostaja oli teadlik avaldatava asjaolu valelikkuses või mitte.

Quasi intellektuaalsed võltsimist võltsimisena igas ametlikus dokumendis on püütud konstrueerida § 294 alusel, selles antud „sostavlenie“ mõiste laiendava määritlemise teel, käsitades „sostavlenie“ mitte ainult dokumendi võltskoostamisena, vaid ka formaalselt ehtsa ametliku dokumendi valesisustamisena isiku poolt, kes õigustatud või kohustatud määrama dokumendi sisu³⁹. Kuid selline laiendav interpretatsioon ei pea paika, sest siin eraldatakse vastavast normist üks tema elemente, millele siis lahus ja sõltumatult teistest elementidest püütakse anda soovikohane sisu. Ja kuigi dokumendi koostamine, „sostavlenie“, oleks NS-s käsitatav üldiselt mitte ainult dokumendi formaalse koostamisena, vaid ka sisustamisena formaalse koostaja kaudu⁴⁰, siis igal juhul mitte § 294 raamides, sest selle selgesõnalisest väljendusest nähtub, et selles on mõeldud mitte lihtsalt dokumendi koostamine, vaid dokumendi koostamine teise nimelt, s. t. võltskoostamine.

Seda, et koostamine § 294-s on käsitatav mitte ainult ametlike dokumentide võltskoostamisena, vaid ka *quasi* intellektuaalse võltsimisena ametlikes dokumentides, on püü-

³⁵ NS § 1572.

³⁶ NS § 1556.

³⁷ Erandina üldisest reeglist on § 1441 I lõige käsitatav üld-teokoosseisuna, mis hõlmab kõiki mõeldavaid võltsimisviise — „vsjakii kakovo-
libo roda podlog“, kuid ainult ses §-s mainitud perekonnaseisuaktide suhtes. Vt. Senati seletus 1891/17. — Kahtlevalt suhtub sellisesse § 1441 I lõike laiendavasse tõlgendusse Žižilenko, op. cit., lk. 729.

³⁸ Nimelt perekonnaseisu- või notariaal- või kinnistusaktidesse või kinnistusraamatusse kantava asjaolu valesi tõendusena vastava võimu ees, kui selle tõenduse põhjal koostati või tõestati akt või tehti sissekirjutus raamatusse (§ 414 p. 1).

³⁹ Vt. Kann, op. cit., ibid.; vastu Issajeff, op. cit., lk. 401 jj.

⁴⁰ Vt. Senati seletus 1891/17 § 1414 kohta.

tud põhjendada § 1441 I lõike abil, väites, et selle §-i esimene lõige täiendab § 294 ja kordab seejuures ainult seda, mis § 294-s kui ametlikkude dokumentide võltsimist eraisikute poolt käsitlevas üldparagraafis juba ette nähtud⁴¹. § 1441 esimest lõiget käsitatakse aga teatavate dokumentide võltsimise üld-, kõiki võltsimisviise hõlmava teokoosseisuna. Sellest järeldatakse, et ka koostamine § 294-s hõlmab mitte ainult ametlikkude dokumentide võltskoostamist, vaid ka nende *quasi* intellektuaalset võltsimist. Seda põhjendust ei saa tunnistada paikapidavaks.

Kõigepealt, § 1441 esimese lõike ja § 294 vahekorra suhtes on võimalik kaks seisukohta: esiteks võib § 1441 I lõiget käsitada puht-kasuistlikuna, ainult § 294 sisu kordavana, teiseks aga — täiendusena sellele. Kui seda käsitada puhta kasuistikana, ei midagi uut sisaldavana, ainult § 294 selle ühes osas kordavana, siis pole mitte § 294 sisu määratav § 1441 I lõike alusel, vaid ümberpöörduvalt — § 1441 I lõike sisu § 294 alusel, s. t. perekonnaseisuaktide võltsimist § 1441 I lõikes tuleks siis käsitada vaid mainitud aktide võltskoostamisena ja ebastamisena. — Täiendusena § 294-le on § 1441 I lõige käsitatav kahes mõttes. Esiteks § 294-s ette nähtud võltsimise laiendamisena perekonnaseisuaktidele. See eeldab muidugi, et perekonnaseisuaktid ei oleks käsitatavad ametlikkude dokumentidena. Sel juhul § 1441 esimene lõige sisaldaks eri-teokoosseisu, mis erineks § 294-s käsitledavast võltsimisest võltsimisobjektiga. Ja et ta sel juhul vaid reprodutseerib § 294-s ette nähtud võltsimist teatavate objektide suhtes, siis on selge, et selgi juhul tuleb lähtuda § 294-st ja selle alusel määrata § 1441 I lõike sisu, mitte aga ümberpöörduvalt. — Teiseks aga on § 1441 I lõige käsitatav § 294-s ette nähtud võltsimisviiside täiendusena. See käsitus on põhjendatav sellega, et § 1441 I lõige, erinevalt § 294-st, ei piira võltsimist üksikute individuaalselt määrateldud viisidega, vaid räägib võltsimisest ükskõik millisel viisil. Kuid oluline on, et ta võltsimist sel piiramatul kujul tunnistab karistata-

⁴¹ Nii Kann, op. cit., lk. 117. — Teise põhjendusena (vt. Kann, ibid.) mainitakse seda, et § 1441 I lõike sanktsioonosa ei määra erisanktsiooni, vaid teeb viite § 294 sanktsioonile. Kuid sellest kui tehnilisest võttest ei saa üldse midagi järeldada vastavate §-de dispositiivosade vahekorra kohta. Sellest nähtub vaid sanktsioonide sarnasus, kuid sanktsioonide sarnasusest ei saa sama mingil viisil järeldada dispositiivosade suhtes.

vaks ainult teatava liigi dokumentide — perekonnaseisuaktide suhtes. Seejuures tuleb silmas pidada, et ka viimased on käsitatavad ametlikkude dokumentidena. Järelikult ei täienda § 1441 I lõige § 294-t kogu selle ulatuses — ei asenda seda —, vaid ainult teatavas kitsas, võltsimisobjektiga määratud ulatuses, moodustades nii siis erilise lisa-teokoosseisu sellele. Et siingi pole mingit loogilist võimalust § 1441 I lõike sisu laiendamiseks § 294-le, tohiks olla selge.

Kokkuvõttes võib öelda: *quasi* intellektuaalne võltsimine ametlikus dokumendis ei esine üld-teokoosseisuna ei NS-s ega ka KrS-s; *quasi* intellektuaalse võltsimisena on eraisikute kaastegevus formaalselt ehtsa ametliku dokumendi valesisustamisel karistatav ainult vähestel, seadusega otseselt fikseeritud kasuistlikel juhtudel.

Et järelikult selgi kujul pole eraisikute kaastegevus ametialases intellektuaalses võltsimises üldiselt karistatav ja et ametialane intellektuaalne võltsimine moodustab eridelikti, siis sõltub eraisikute osavõtu karistatavus edasi küsimusest, kas kõrvaliste isikute osavõtt erideliktist on NS ja KrS järgi karistatav või mitte?

II.

1. Küsimus, kas kõrvaliste isikute osavõtt erideliktist on karistatav või mitte, on üks neid väheseid, mis muidu väga vaieldavas osavõtu probleemistikus on leidnud pea üksmeelse lahenduse. Peaaegu kõik seda küsimust käsitlevad autorid vastavad sellele jaatavalt⁴². Sageli aga võetakse sellist lahendust kui endastmõistetavust⁴³, mida see aga siiski pole.

Küsimus, kas kõrvaliste isikute osavõtt erideliktist on karistatav või mitte, on oma mõttelt osa üldisemast küsimusest, ja nimelt, kas süütegelsele osavõtule on oluline vaid see, et võetakse osa mingist ükskõik millisest süüteoost, või on süüteoost osavõtu eelduseks see, et osaline oleks ühtlasi mõeldav ka selle süüteo toimepanijana-tegijana. Esimesel juhul oleks kõrvalise isiku osavõtt erideliktist

⁴² Vt. näit. Liszt-Schmidt, op. cit., lk. 347; Frank, op. cit., lk. 110; Mezger, op. cit., 451 jj.; Garraud, op. cit., III. lk. 165; Birkmeyer, op. cit., lk. 157; Max Ernst Mayer, op. cit., 412. — Eitaval seisukohal asub Tagantsev, op. cit., I, lk. 739.

⁴³ Nii näit. Liszt-Schmidt, op. cit., ibid.

käsitatav süütegelisena, teisel — mitte. Kuid see üldisem küsimus on omakord — nagu lähemalt näidatud allpool — sõltuv teatavatest erinevustest osavõtu konstruktsioonis: esiteks sellest, kas üldse eristatakse üksikuid osavõtuliike — toimepaneku kõrval kihutamist ja kaasaaitamist — või käsitatakse kõiki osalisi tegijatena, kaastegijatena; teiseks sellest, kas osavõtu vormide eristamisel käsitatakse kihutamist ja kaasaaitamist karistavust piiravate või aga seda laiendavate alustena. Need võimalikud erinevused osavõtu konstruktsioonis tingivad loogilise paratamatusega erideliktist osavõtu karistatavuse eitamise või jaatamise — muidugi eeldusel, et seadus seda küsimust pole üht või teist viisi otseselt lahendanud.

2. Osavõtu mitteeristamisel üksikutesse liikidesse lähtutakse ühest küljest põhimõttest, et tegijate paljuse samuti kui üksiktegija puhul on karistatavuse esimesi eeldusi kausaalsus, kausaalne side kriminaalõiguslikult relevantse tagajärje resp. teokoosseisu ja üksikute osaliste käitumise vahel, teisest küljest tõest, et loogilis-tunnetusteoreetilisest seisukohast on mingi tagajärje tingimused-põhjused üheväärsed. Vastavalt neile lähtekohtadele asutakse osavõtu suhtes seisukohale, et süütegelist tagajärge resp. teokoosseisu põhjustanud käitumised ei ole liigitatavad nende tähtsuse järgi, et igaüks oma käitumisega antud tagajärge põhjustanu, eeldusel, et ta käitumine on süüline ja õigusvastane, on käsitatav ja karistatav tegijana⁴⁴. Sellisel osavõtu käsitusel ei eristata osalisi liikidesse nende tähtsuse järgi, vaid iga osalist käsitatakse tegijana, ükskõik, kas oli ta süütegu vahetult toimepanija või süüteole kihutaja või kaasaaitaja. Üksiku osalise tähtsuse hindamine on jäetud kohtuniku suva asjaks. Siit järeldub: et iga osalist — s. o. isikut, kelle käitumine oli kausaalne, süüline ja õigusvastane — arvestatakse tegijana, samal ajal aga tegijatena erideliktis on käsitatavad ainult need osalised, kes omavad nõutavaid isikulisi omadusi, siis pole selt seisukohalt osalisena erideliktis karistatav mitte iga sellele süüteole kihutanu, mitte iga selles kaasaaidanu,

⁴⁴ Seesuguse osavõtu käsituse kohta vt. lähemalt Birkmeyer, op. cit., lk. 4 jj., 82 jj.; hindavalt — lk. 133, 135 jj.; vt. ka Mezger, op. cit., lk. 410 jj. Liszt-Schmidt, op. cit., lk. 320 jj. Seadustikest asuvad põhimõtteliselt sel seisukohal näit. Norra 1902. a. — § 58 ja Itaalia 1931. a. — §§ 110, 112.

vaid ainult need neist, kes omavad vastavaid, tegija juures eeldatavaid isikulisi omadusi⁴⁵.

3. Teoorias ja seadusandluses valitsevam on osavõttu moodustavaid tegusid erinevalt hindav ja üksikutesse liiki-desse eristav käsitus. Kuid osavõtu sellisel käsitusel on käsiteldava probleemi lahendus, nagu tähendatud juba eespool, sõltuv sellest, kas esinevad kihutamine ja kaasaaitamine karistavust laiendavate või karistavust kitsendavate alustena. Esimesel juhul tuleks kõrvalise isiku osavõttu erideliktist tunnistada karistatavaks, teisel juhul mitte.

Karistavust laiendavatena on kihutamist ja kaasaaitamist käsitlevad üldosa normid mõeldavad sel eeldusel, et kihutamine ja kaasaaitamine pole allutatavad eriosa süüteokirjeldustele, s. t. jääksid neid käsitlevate üldosa normide puudumisel karistamata. Viimased moodustaksid siin järelikult teatava täienduse eriosa süüteokirjeldustele, põhjendades viimastele mitteallutatavate tegude: süüteo kihutamise ja süüteo kaasaaitamise karistatavuse⁴⁶. Need normid looksid ses käsituses nii siis uusi süüteotüüpe, mille oluliseks tunnuseks on suhe mõnesse teisesse, seejuures ükskõik millisesse süüteo. Seejuures poleks oluline see, kas kihutaja resp. kaasaaitaja võib olla ise selle süüteo tegijaks või mitte. Oluline on vaid see, et oleks antud kihutamine resp. kaasaaitamine teole, mis oleks kvalifitseeritav süüteona. Järelikult on sellise osavõtu käsituse seisukohalt mõeldav kõrvalise isiku osavõtt erideliktist kihutajana ja kaasaaitajana. Vastupidine seisukoht, kõrvalise isiku erideliktist osavõtu eitamine, peaks sellise osavõtu käsituse puhul seaduses otseselt fikseeritud olema.

Teisel juhul, kihutamist ja kaasaaitamist määritlevate normide käsitamisel karistavust piiravatena⁴⁷, on eelduseks, et kihutamine ja kaasaaitamine oleksid karistatavad ka

⁴⁵ Vrd. Birkmeyer, op. cit., lk. 130—131.

⁴⁶ Nii Garraud, op. cit., III, lk. 8, 11, 43 jj.; Max Ernst Mayer, op. cit., lk. 341, 374 jj.; Kern, Die Teilnahme im E. 25, ajakirjas Der Gerichtssaal, 1926, XCII Bd., lk. 128; Zimmerl, Grundsätzliches zur Teilnahmelehre, ajakirjas Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 1929, 49. Bd., lk. 45 jj.

⁴⁷ Nii näit. Mezger, op. cit., lk. 415 jj.; Hippel, op. cit., II, lk. 439 jj.; Liszt-Schmidt, op. cit., lk. 320 jj.; Eberhard Schmidt, op. cit., lk. 117 jj.; Tagantsev, op. cit., I, lk. 737, 752 jj., 757 jj.

vastavate üldosaliste normide puudumisel, oleksid allutatavad nimelt eriosa süüteokirjeldustele. Sel juhul kihutamist ja kaasaaitamist käsitlevad normid ei loo uusi süüteotüüpe, ei põhjenda karistatavust, vaid ainult määritlevad seda niikuinii juba karistatavate tegude suhtes. Siin võetakse nii siis lähteks eespool-vaadeldud seisukoht, mille järgi iga süütegelise tagajärje süüliselt resp. õigusvastaselt põhjustaja on põhimõtteliselt karistatav tegijana, ükskõik, kas põhjustas ta tagajärje vahetult või kihutades või abistades; seda lähteks võetud põhimõtet kitsendatakse aga teataval määral üldosa kihutamist ja kaasaaitamist käsitlevates normides, mis määravad mainitud tegudele erikaristused. Aga mõistagi eeldab see osavõtu käsitlus, et eriosa süüteokirjeldused oleksid konstruktsioonilt tõesti sellised, et nendele — vastavate üldnormide puudumisel — oleksid allutatavad kihutamine ja kaasaaitamine. Ja osavõtu sellise konstruktsiooni puhul pole enam mõeldav kõrvaliste isikute osavõtt erideliktist. Sest osaliste kogu määrab siin eriosaline süüteokirjeldus. Mingi süüteo osalistena on käsitatavad ainult need, kes on allutatavad vastavale süüteokirjeldusele eriosas, kes, järelikult, nõutaval korral omavad selles ette nähtud tegija kvalifikatsiooni. Eridelikti suhtes tähendab see seda, et mitte iga erideliktile kihutaja resp. kaasaaitaja pole karistatav osalisena erideliktis, vaid ainult see, kes omab eridelikti kirjelduses tegija suhtes eeldatavaid isikulisi omadusi⁴⁸.

4. Vastuse sellele, kas kihutamist ja kaasaaitamist käsitlevad normid on karistatavust laiendavad või kitsendavad, võivad määrata niihästi üldosa osavõtu-normid kui ka eriosa süüteokirjelduste ehituslaad.

⁴⁸ Seepärast on ebakonsekventne, kui Mezger jt., kes käsivad kihutamist ja kaasaaitamist karistatavust piiravatena, pooldavad kõrvalise isiku karistatavust osavõtu eest erideliktis. Selt seisukohalt peaks iga osavõtutegu olema „tatbestandsmässig rechtswidrig“, mida aga, nagu seda mõönab ka M. ise (vt. op. cit., lk. 451), kõrvalise isiku osavõtt erideliktist ei ole. Kui M. väidab (vt. op. cit., ibid., Anm. 1) et olla norm, mis igale keelab eridelikti kaaspõhjustamise, siis oleks see juba eridelikti koosseisu resp. karistatavust laiendav norm. Ei kõrvalda vastuolu ka M. väide, et eridelikti mõtteks pole muud kui piirata tegija karistust ainuüksi teatava kvalifikatsiooniga isikutele, sest ikkagi jääb eriosas leidmatuks süüteokirjeldus, millele oleksid allutatavad ka mittekvalifitseeritud osalised. Sama vea teevad ka Hippel, op. cit., II, lk. 482 ja Liszt-Schmidt, op. cit., lk. 320 jj., 326, 347.

Iga eriosa norm koosneb teatavasti kahest osast: karistavat tegu kirjeldavast, süüteokirjeldusest⁴⁹, ja sanktsiooni määravast. Enamiku nüüdisaja kriminaalseadustikkude, nende seas ka meie NS ja KrS, süüteokirjelduste tüüpiline ehitus on põhijoontes järgmine: olulisema osa sellest moodustab teatavate tunnustega iseloomustatud tahteavaldus, käitumine. Käitumist võib iseloomustada, esiteks, kausaalne side teatava muutusega välisilmas, tagajärg⁵⁰, siis aga ka mitmesugused, näit. ajalised või ruumilised, modaliteedid — kas koos tagajärjega või ilma selleta⁵¹. See süüteokirjelduste tuum, teatavat laadi käitumine, teokoosseis⁵², on ühtlasi teo õigusvastasuse kriteeriumiks⁵³. Osa süüteokirjelduste juures lisandub teokoosseisule selle toimepanija, tegija, lähem kirjeldus⁵⁴. Ühtlasi on süüteokirjelduses kas otseselt või kaudselt määratud ka nõutav süüvorm — tahtlus või ettevaatamatus või mõlemad koos. Et igas süüteokirjelduses eeldatakse — kui see ka otseselt fikseeritud pole — käitumise süülisust ja õigusvastasust, on endastmõistetav.

Nõnda siis: süüteokirjelduses on antud teatava tagajärjega või teatavate modaliteetidega iseloomustatud käitumise, s. o. teokoosseisu, süüline resp. õigusvastane teostamine.

Et vastata küsimusele, kas sellisele süüteokirjeldusele on allutatav — vastavate üldosa normide puudumisel — kihutamine ja kaasaaitamine, tuleb selgitada, kas erinevad kihutamine ja kaasaaitamine konstruktsioonilt esitatud tüüpilisest süüteokirjelduse konstruktsioonist ja kui, kas on siis see erinevus selline, mis takistab neid allutamast süüteokirjeldusele.

Teatav erinevus on kahtlemata olemas.

NS-s ja KrS-s omaks võetud osavõtu ekstreem-aktses-

⁴⁹ Vrd. näit. Hegler, Subjektive Rechtswidrigkeitsmomente, teoses Festgabe für Reinhard von Frank, Tübingen, 1930, I Bd., lk. 270 jj.

⁵⁰ Nn. tagajärje-delikt, näit. NS § 1454, KrS § 431.

⁵¹ Nn. puhtakujuline tegevusdelikt, formaalne delikt, näit. KrS § 229 pp. 1—4.

⁵² Lahkuminekutel teokoosseisu mõiste suhtes pole siinkohal põhjust peatuda.

⁵³ Ükskõik, kas käsitada teda seejuures tüüpilise õigusvastasusena või õigusvastasuse indiitsina või üksivõetuna, õigusvastasuse seisukohalt täiesti väärtusvabana.

⁵⁴ Erideliktides ja süüteo subjektiga kvalifitseeritud resp. privilegieeritud juhtudel.

soorse konstruktsiooni seisukohalt on kihutamine käsitatav kihutamisena s ü ü t e o l e resp. kaasaaitamine — kaasaaitamisena s ü ü t e o l e. Selt seisukohalt kihutamine resp. kaasaaitamine eeldavad mõistelise elemendina tegu, mis omaks kõiki süüteo tunnuseid.

Järelikult, kui süüteokirjelduses on mõeldud teokoosseisupärase käitumise süüline toimepanek, siis kihutamisel ja kaasaaitamisel — teatav süüline käitumine seoses süüteokirjeldusele vastava teoga, süüteoga. Siit ilmnebki erinevus ühelt poolt süüteokirjelduse ja teiselt — kihutamise ning kaasaaitamise vahel ja nimelt nende subjektiivsel küljel. Süüteokirjelduses on ühelt poolt antud teatavat laadi käitumine, teokoosseis, teiselt — sellele suunatud tahtlus — arvestades siin ja järgnevas ainult seda, kui siinkohal ainuolulist süüvormi. Kihutamisel ja kaasaaitamisel on objektiivselt antud kihutava resp. abistava käitumise seos süüteoga, subjektiivselt — tahtlus kogu selle objektiivse külje suhtes, s. t. tahtlus on siin suunatud, esiteks, kihutavale resp. kaasaaitavale käitumisele kui niisugusele, teiseks — sellega seoses olevale süüteole — mingi teokoosseisu süülisele resp. õigusvastasele teostamisele teise isiku poolt. Siin on nii siis antud teatav erinevus tahtluse ulatuses. See erinevus ulatuses pole mõistagi oluline, sest tahtlus võib ulatuda väljapoole teokoosseisu — üldreeglina ükskõik millele. Kuid erinevusega tahtluse ulatuses on antud ühtlasi teine, olulisem erinevus subjektiivsel küljel. Kui süüteokirjelduses on ühest küljest nõutav teokoosseis, s. o. tegija poolt toime pandav käitumine, teisest küljest — tahtlus selle teokoosseisu suhtes, siis on sellega antud vahetu side teokoosseisu ja tahtluse vahel süüteokirjelduses, s. t. teokoosseisu süüliselt vahetu teostamine. Kihutamise ja kaasaaitamise konstruktsioonis on aga oluline tahtliku kihutamise resp. abistamise seos mingi süüteoga. Siin nii siis tahtlus, olles suunatud süüteole kui tervikule, on suunatud teokoosseisule mitte otseselt, vaid kaudselt — teise isiku süülise käitumisega. Järelikult, erinevalt süüteokirjelduse tüüpilisest konstruktsioonist, on kihutamisele ja kaasaaitamisele oluline mitte süüliselt vahetu, vaid vahendlik seos teokoosseisuga⁵⁵.

⁵⁵ On selge, et siin ei taotelda mitte tegija ja kihutaja resp. kaasaaitaja mõistelist eraldamist, vaid eriosalise süüteokirjelduse ulatuse rest-

Teokoosseisu ja tahtluse resp. ettevaatamatuse vahetu seose nõue annab süüteokirjeldusele kindlad piirid, ja seda eeskätt objektiivselt. Teokoosseisule oleks iseendast allutatav iga käitumine, mis kausaalses seoses teokoosseisu elementidega, ja süüteokirjeldusele iga selline käitumine, kui see on süüline, seejuures ka vahetult või vahendlikult süüline. Süülise vahetuse nõue seab aga sellele võimalusele piiri: teokoosseisule resp. süüteokirjeldusele on mingi teokoosseisupärane käitumine allutatav ainult niivõrt, kui see on tegija poolt pandud toime vahetu tahtlusega resp. ettevaatamatusega. Süülise vahetuse nõue kõrvaldab teokoosseisu süüliselt vahendliku teostamise juhtumid, asetab need välja-poole süüteokirjelduse piire. Nende allutamine süüteokirjeldusele oleks selle piiride lõhkumine — *nullum crimen sine lege* põhimõtte rikkumine. Nõnda siis — süüteokirjeldusele ei ole allutatav ei kaasaitamine süütele ega ka kihutamine sellele⁵⁶.

Aga see seisukoht leiab teatava kinnituse ka osavõttu käsitlevates üldosa normides.

5. Mingi käitumise allutamisel mõnele süüteokirjeldusele on esimeseks eelduseks see, et käitumine oleks teokoosseisupärane. Tagajärje-deliktide puhul tähendab see seda, et käitumine peab olema kausaalses seoses teokoosseisus kirjeldatud tagajärjega, formaalsete deliktide puhul seda, et ta omaks kõiki teokoosseisus kirjeldatud tunnuseid, või, kui käitumine pole vahetult teokoosseisupärane, et ta siis oleks kausaalses seoses neid tunnuseid omava käitumisega. Järelikult teooriad, mille seisukohalt osavõttu käsitlevate normide puudumisel kihutamine ja kaasaitamine oleksid allutatavad eriosa süüteokirjeldustele, peavad tunnustama seda, et kihu-

riktiivset määramist. Esimeses mõttes käsitleb „psüühiliselt vahendliku kausaalsuse“ mõistet Frank, op. cit., lk. 104.

Süüteokirjelduse restriktiivset määramist on katsetatud ka objektiivselt, teokoosseisu ulatuse kitsendava määramise teel — nii näit. Zimmerl, op. cit., ibid.; Max Ernst Mayer, op. cit., ibid. Aga arvestamata selliste katsete küsitavust, poleks need vastuvõetavad juba NS ja KrS ekstreem-aktessoorse osavõtu käsituse seisukohalt, sest tekiks raskusi vahendliku toimepaneku karistatavusega.

⁵⁶ Küll aga vahendlik toimepanek — seevõrra kui seegi on süüliselt vahetu.

tav ja abistav käitumine on käsitatavad süütegelistena ainult siis, kui nad on kausaalses seoses mõne teokoosseisupärase käitumisega, iseloomustagu seda siis mingi tagajärg või ainult mõnesugused modaliteedid⁵⁷. Selline tulemus on aga teatavas vastuolus kihutamist ja kaasaaitamist käsitlevate normidega.

Kausaalse sideme nõue kihutamise resp. kaasaaitamise ja vastava süüteo vahel tähendab seda, et süütegeline kihutamine resp. kaasaaitamine on antud ainult siis, kui nad moodustavad tingimuse, ilma milleta antud tagajärg — süütegu üldse poleks tekkinud. Kihutaja ja kaasaaitaja on selt seisukohalt samal määral kausaalsed, samal määral süüteo olemasolu tingivad kui tegijagi⁵⁸. Kuid tõsiasi on, et mitte iga süüteoga kaasuv kihutav resp. kaasaaitav käitumine pole süüteole kausaalne, selle olemasolu tingiv. Järelikult kihutamine resp. kaasaaitamine, mis ei esine antud süüteo suhtes paratamatu tingimusena, tingimusena, ilma milleta see süütegu poleks aset leidnud, pole selt seisukohalt käsitatav süütegelse kihutamisenä resp. kaasaaitamisenä. Need juhtumid pole seejuures mingisugused haruldused. Lihtsamad neist on need, kus juba alustatud, kuid veel lõpetamata süüteo sooritamisenä liitub kihutajana või kaasaaitajana teine isik⁵⁹.

Et sellist väärtulemust vältida, lähtuvad kihutamisenä ja kaasaaitamisenä eriosa süüteokirjeldustele allutavuse pooldajad seisukohast, et kriminaalõiguslikult relevantseenä pole ainult sellisenä tingimused, ilma milleta süütegeline tagajärg üldse poleks tekkinud, vaid ka need, mis selle tekkimist väheselgi määral soodustasenä, väheselgi määral selle ilmet mõjustasenä⁶⁰.

⁵⁷ Et süüteo ja kihutamisenä resp. kaasaaitamisenä vahel peab olema kausaalne side, see on üldine, valitsev vaade. Vrd. näit. Frank, op. cit., lk. 102 jj.

⁵⁸ Vrd. Coenders, Über die objektive Natur der Beihilfe, ajakirjas Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 1925, 46. Bd., lk. 3 jj.

⁵⁹ Või näit. „soobštšniki“ NS-s (§ 13 II lõige), kellele oluline vaid nõustumine süüteo toimepanekuks; kui sagedasti ei või puududa nende suhtes kausaalne side süüteoga. — Teisi näiteid vt. Coenders, op. cit., ibid.; Kern, op. cit., lk. 136 jj.; ka Engisch, Die Kausalität als Merkmal der strafrechtlichen Tatbestände, Tübingen, 1931, lk. 75 jj.

⁶⁰ Vt. Birkmeyer, op. cit., lk. 12: „Ein Gemeingut aller Teilnahme-theorien ist auch die Lehre, dass jede Teilnahmehandlung mit dem Verbrechenserfolg insofern in einem Kausalverhältnis stehen muss, dass sie zu

Aga ka see korrektiiv ei kõrvalda raskusi. Ka kausaalsuse printsiibi nii laias ulatuses rakendamisel jäävad võimalikuks juhtumid, kus puudub süüteo toimepanekul aset leidnud kihutava või abistava käitumise kausaalsus antud süüteo, ja seejuures mitte ainult süüteo olemasolu tingival, vaid ka just soodustaval kujul⁶¹. Ja siiski on need teod, mis moodustavad kihutamisi ja kaasaaitamist süüteo. — Kuid raskusi ei tekita üksnes sellised juhud, vaid raskusi tekitab ka kausaalsideme konstateeritavus üldse kihutamise ja kaasaaitamise juures⁶². Eriti aga just kihutamise ja kaasaaitamise psüühiliselt soodustava mõju konstateerimine. Kuidas oleks konstateeritav näit. see, kas füüsilise abistus, mis ei jätnud mingisuguseid väliseid jälgi, mõjus psüühiliselt soodustavalt või mitte? Ja kui juba kausaalset sidet süüteoga käsitatakse kihutamise resp. kaasaaitamise olulise tunnusena, siis ei saa konkreetjuhul piirduda ainult selle sideme presumeerimisega, vaid siis tuleb seda kui süüteo olulist elementi konstateerida. Tuleb seda konstateerida just samuti kui mõne eriosa tagajärje-delikti juures. Ja ainult siis, kui see side on konstateeritav, võidakse kihutavat resp. abistavat käitumist tunnustada süütegeliseks kihutamiseks resp. kaasaaitamiseks. See oleks aga selline kihutava ja kaasaaitava käitumise lõhkumine süütegeliseks ja mittesüütegeliseks, millele seadus ei anna vähematki alust. Seadusest pole kuidagi järeldatav see, et kausaalne side süüteoga oleks kihutamise ja kaasaaitamise oluline tunnus. Seaduses mainitakse lihtsalt abistamist, vahendite muretsemist, takistuste kõrvaldamise püüdu (!)⁶³, süüteost osavõtule kihutamist, abistamist nõuandmisega jne.⁶⁴ Seaduses on nii siis antud rida eriilmelisi, selgesti kirjeldatud teoviise. Ühiseks oluliseks tunnuseks on neil see, et nad peavad olema seoses mingi süüteoga. Kuid ei ole millegagi põhjendatav see väide, et see side peab olema tingimata kausaalne, vaid see võib olla ka

diesem Erfolg irgend etwas beigetragen hat, dass sie für diesen Erfolg irgendwie mitwirksam gewesen ist.“ — Vt. ka Hippel, op. cit., II, 139 jj.; Tagantsëv, op. cit., 734 jj.; Mezger, op. cit., 412 jj., jt.

⁶¹ Vrd. Coenders, op. cit., lk. 4; Kern, op. cit., *ibid.*; Engisch, op. cit., *ibid.*

⁶² Vrd. Coenders, op. cit., lk. 3, 5.

⁶³ Vt. NS § 12.

⁶⁴ Vt. KrS § 51.

ainult ajaline resp. ruumiline. Seaduse seisukohalt on oluline vaid see, kas süüteo toimepanekul leidsid aset erilised, seaduses kirjeldatud lisateod või mitte. Kausaalse sideme nõue olulise tunnusena ei ole muud kui seaduses ei mingit tuge leidev metajuriidiline spekulatsioon.

Järelikult, kui seadus ei käsita kihutamise ja kaasaaitamise olulise tunnusena nende kausaalsust süüteole, kui, järelikult, seaduse seisukohalt on süütegelise kihutamisenä resp. kaasaaitamisenä käsitatavad ka need süüteole kihutamise ja kaasaaitamise juhud, kus puudus kausaalne side vastava süüteoga, siis ei ole kihutamine ja kaasaaitamine üldosas antud ulatuses viidavad eriosa süüteokirjelduste alla. Viimastele oleksid nad allutatavad ainult osaliselt, ainult niivõrt, kui võrd nad on kausaalsed teokoosseisule. Järelikult, piirdudes ainult selle, üldosa normidest saadud tulemusega, võiksime öelda: kihutamine ja kaasaaitamine on käsitatavad osalt karistatavuse kitsendustena — sedavõrt, kui võrd nad on kausaalsed eriosa teokoosseisudele, osalt laiendavatena — sedavõrt, kui nad seda pole. Kui aga seadus neid ühes osaski käsitab karistatavust laiendavate alustena, siis on lähedane järeldus, et antud seadustikus kihutamine ja kaasaaitamine kogu ulatuses moodustavad täienduse eriosa süüteokirjeldustele. See on aga järeldus, millele jõudsime, vaadeldes kihutamise ja kaasaaitamise allutatavust eriosa süüteokirjeldustele viimaste konstruktsiooni seisukohalt.

Nõnda siis: nii eriosa süüteokirjelduste konstruktsiooni kui ka osavõttu käsitlevate normide vaatlusest selgub, et kihutamine ja kaasaaitamine ei ole allutatavad eriosa süüteokirjeldustele. Siit järeldub, et üldosa kihutamist ja kaasaaitamist käsitlevad normid on karistatavust laiendavad ja mitte kitsendavad, et nii siis kihutamine ja kaasaaitamine kujutavad endist lisatüüpe eriosalistele süüteokirjeldustele, lisatüüpe, mille oluliseks tunnuseks on seos mingi, seejuures ükskõik missuguse süüteoga. See tähendab aga omakord seda, et NS ja KrS seisukohalt on kõrvalise isiku osavõtt erideliktist põhimõtteliselt käsitatav süütegelise osavõttuna.

6. Ka see väide, et NS järgi kõrvalise isiku osavõtt erideliktist on käsitatav süütegelise osavõttuna, on vastuolus praktilises valitseva, Vene Riiginõukogu poolt põhjendatud seisukohaga, mille järgi kõrvalise isiku osavõtt erideliktist ei ole

karistatav osavõtt⁶⁵. Seda põhjendatakse peamiselt sellega, et eraisik pole mõeldav näit. ametialase eridelikti toimepanijana; ja otseselt sellest järeldataksegi, et eraisik pole mõeldav ka kihutajana ja kaasaaitajana. Aga ainult ja otseselt sellest pole see veel järeldatav. Oma seisukoha põhjenduseks, nagu nähtub eespool-õeldust, oleks pidanud praksis näitama mitte ainult seda, et ametialane eridelikt pole toime pandav eraisiku poolt — mis täiesti õige —, vaid ka seda, et osavõttu käsitlevad üldnormid on karistatavust kitsendavad ja mitte laiendavad.

Ei saa tunnistada paikapidavaks ka teist praktilise poolt toodavat põhjendust — eraisikute osavõtt ametialastest süütegudest polevat mõeldav seepärast, et nende süütegude sanktsioonidena esineb ainult ametnikkude suhtes kohaldatavaid erisanktsioone⁶⁶.

See põhjendus ei kõrvalda eraisikute karistatavat osavõttu kõigepealt neis süütegudes, milles need erisanktsioonid esinevad üheaegsete või alternatiivsete lisasanktsioonidena üldsanktsiooni — karistuse kõrval⁶⁷. Karistatav osavõtt, nagu näidatud eespool, ei eelda NS seisukohalt muud, kui et tegu, millest osa võetakse, oleks süütegu, s. t. karistatav tegu. See eeldus neil juhtudel on antud, kõrvaliste isikute karistatav osavõtt on konstrueeritav. See, et üldsanktsiooni kõrval tegija suhtes on nähtud ette mingi erisanktsioon,

⁶⁵ Vene Riiginõukogu 4. XI 1873. a. arvamuses öeldakse järgmist: „Prestuplenija po dolžnosti... prinadležat k razrjadu prestuplenii osobennõh, v tom smõsle, tšto oni mogut bõt soveršaemõ tolko služebnõmi ili dolžnostnõmi litsami, v protivopoložnost prestuplenijam obštšim, vinovnikom v utšinenii kotorõh možet bõt každõi graždanin gosudarstva. Posemu, v obštšem pravile, utšastie tšastnavo litsa prestuplenii po službe ne možet imet mesta.“ Tsiteeritud Vene 1903. a. nuhtlusseadustiku redaktsioonikomisjoni seletuskirja järgi, vt. Ugolovnoe Uloženie, Proekt redaktsionnoi kommissii i objasnenija k nemu, S.-Peterburg, 1897, tom I, glava I-ja, lk. 479; vt. ka Senati seletus 1882/40, 1885/28 jt., Riigikohtu kr.-osakonna toimetus 1933/1; viitega Vene Riiginõukogu 4. XI 1873. a. arvamusele, Senati sellele järgnenud praktilisele ja õiglusele ning traditsioonile põhistavad oma seisukohta ka Vene 1903. a. nuhtlusseadustiku koostajad, vt. Ug. Uloženie, Proekt redaktsionnoi kommissii jne., tom I, glava I-ja, lk. 481 jj.; kõrvaliste isikute osavõttu erideliktist eita ka Žižilenko, op. cit., lk. 720, 724, kuid ka ilma lähema põhjendusega.

⁶⁶ Nii Riiginõukogu ja Senat, vt. tsit. eelmises märkuses.

⁶⁷ Näit. § 462.

näit. ametist tagandamine, ei saa kõrvaldada seda konsekvtsi. Näiliselt raskemini on lahendatav juhtum, kus mainitud erisanktsioonid ei esine enam lisasanktsioonidena, vaid põhisanktsioonidena. Nende juhtumite suhtes on mõeldav kaks lahendusviisi. Esiteks võidakse käsitada sanktsioone distsiplinaarsanktsioonidena ja vastavaid tegusid distsiplinaardeliktidena. On selge, et sel juhul ei teki üldse mingisugust süüteoost osavõtu probleemi⁶⁸. Teiseks võidakse neid sanktsioone käsitada kriminaal-sanktsioonidena ja vastavaid tegusid kriminaal-deliktidena, süütegudena. Kuid siis peab tunnustama ja arvestama ka seda, et need teod süütegudena oluliselt erinevad üldsüütegudest ja erideliktidest — sellega, et nende sanktsioonid on, esiteks, sisult erinevad üldsanktsioonidest ja, teiseks, sellistena kohaldatavad ainult teatava kodanikkudekihi suhtes. Ja eraisikute osavõtu probleem nendest deliktidest ei ole siis enam ka osavõtu probleem erideliktidest. Et neist deliktidest eraisikute karistatav osavõtt võimalik pole, on selge. Kuid takistuseks pole mitte see, et vastav tegu pole pandav toime eraisiku poolt, mis oleks määrav eridelikti juures, vaid see, et need, isepärasuste tõttu sanktsioonis eriliigi moodustavad süüteod on just nende sanktsiooniliste isepärasuste tõttu ainult teatava kihi süüteod.

Seepärast siis, et kõrvaliste isikute osavõtt erideliktist on NS järgi käsitatav karistatava osavõtuna, on sellena käsitatav ka eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest kui erideliktist.

7. Mis puutub KrS-sse, siis lisaks ülalöeldule olgu selle kohta tähendatud lühidalt veel järgmist.

KrS § 51 viienda lõike määratlusel „erilised isiklikud vahekorrad ja tingimused, mis määravad... mõne süüteoosalise karistatavuse, ei mõjуста teiste osaliste vastutust“. Vene 1903. a. Nuhtlusseadustiku koostajad⁶⁹ käsitavad vastavat normi 1903. a. seadustikus normina, mis kõrvaldab kõrvaliste isikute karistatavuse osavõtu eest erideliktis. Järelikult

⁶⁸ Distsiplinaardelikti kohta vrd. näit. Mezger, op. cit., lk. 9; Hippel, op. cit., I Bd., lk. 34 jj.

⁶⁹ Vt. Ug. Uloženie, Proekt redaktsionnoi kommissii jne., tom I, glava 1-ja, lk. 481 jj.

lähuvad nad eeldusest, et 1903. a. seadustik tunnistab karistatavaks osavõtuks põhimõtteliselt osavõtu mistahes süüteost — käsitab nii siis osavõtu üldnorme vastutust laiendavatena, mitte kitsendavatena —, tehes sellest põhiprintsiibist erandi erideliktide suhtes. Aga see erandpõhimõtegi ei olevat 1903. a. seadustikus erandita omaks võetud, vaid sellest olla tehtud erandid üksikute erideliktide suhtes eriosa normidega, mis käsitlevad kõrvaliste isikute osavõttu iseseisvate süütegudena. Ja selt seisukohalt, sest et puudub vastav norm eriosas, eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest ei oleks karistatav. Kuid see seisukoht pole vastuvaidlematult kindel. Näib võimalik olevat arendada otse vastupidist sellele. Kõigepealt, vaadeldavast normist pole mingil viisil järeldatav Vene 1903. a. seadustiku koostajate vaade. Kõige enam võiks väita seda, et sellest normist ei nähtu üldse, mis mõttes ei mõjusta ühe osalise karistatavust tingivad isiklikud vahekorrad ja tingimused teiste osaliste karistatavust, kas negatiivses või positiivses, karistatavust kõrvaldavas või seda säilitavas mõttes. Aga õigem on siit järeldada siiski just viimast, sest selle normi sõnastusest ilmneb selgesti, et selles eeldatakse teisi vastutavaid osalisi, kelle suhtes vastutus juba antud. Ka ei saaks siis, kui mõne osalise karistatavust tingivad isikulised omadused kõrvaldavad teiste kordasaatjate vastutuse, rääkida neist enam kui osalistest.

Kui aga siin eeldatakse osalisi, isikuid, kelle suhtes vastutus juba antud, siis see, et mainitud omadused ei mõjusta teiste osaliste vastutust, on käsitatav ainult nii, et nad ei kõrvalda seda vastutust. Sel juhul vaadeldav norm vaid kinnitaks KrS-s omaks võetud printsiipi, mille järgi karistatava osavõttuna käsitatakse osavõttu lihtsalt süüteost, seejuures ükskõik millisest, eeskätt ükskõik, kas üld- või erideliktist. Eriosa kihutamisdelikte aga tuleks käsitada sel juhul lihtsa kasuistikana⁷⁰. Ja selt seisukohalt oleks siis ka eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest käsitatav karistatava osavõttuna.

⁷⁰ Muidugi ainult niivõrt, kui võrt nad ei moodusta osavõtu kvalifitseeritud juhtumeid, nagu näit. § 111 teises lõikes ja § 112 teises lõikes.

